

Българска народна банка

03.10.2022

Държавна агенция
„Национална сигурност“

10.10.2022

Съвместни насоки за банките при изготвяне на оценка на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризъм

Настоящите насоки се издават от Българската народна банка и Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване“ на Държавна агенция „Национална сигурност“ във връзка с управлението и превенцията на риска от изпирането на пари и финансирането на тероризма в търговските банки.

I. Оценка на риска и правна рамка

Кредитните институции трябва да имат задълбочено разбиране за рисковете от изпирането на пари и финансирането на тероризма (ИП/ФТ), на които са изложени, като трябва да оценят:

- риска от ИП/ФТ, на който са изложени поради естеството и сложността на своята стопанска дейност (свързана с дейността оценка на риска);
- риска от ИП/ФТ, на който са изложени в резултат на встъпването в делови взаимоотношения или сключването на случайна сделка (индивидуални оценки на риска).

За тази цел, банките изготвят:

- Оценка на риска от ИП/ФТ, в съответствие с изискванията на чл. 98 от Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП),
- Оценка на рисковия профил на клиента (чл. 16 от Правилника за прилагане на ЗМИП).

В процеса на оценка на риска от ИП/ФТ банките прилагат и Насоките на Европейския банков орган относно рисковите фактори¹.

Съгласно чл. 99, ал. 1 от ЗМИП, при изготвянето и актуализирането на оценката на риска, банките се съобразяват и отразяват резултатите от националната и наднационална оценка на риска, и препоръките на Европейската комисия по чл. 95, ал. 2 от същия закон. (В допълнение, банките следва да имат предвид и други информация и документи, които имат отношение към ИП/ФТ и са публикувани от надеждни и достоверни източници, като Работната група за финансово действие срещу изпирането на пари (FATF) или Базелския комитет за банков надзор (например, „Добро управление на рисковете, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма“²).

В „Добро управление на рисковете, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма“ на Базелския комитет за банков надзор се посочва важноста при провеждането на оценките на риска: „Доброто управление на риска изисква идентифициране и анализ на рисковете за ИП/ФТ, присъстващи вътре в банката и проектирането и ефективното прилагане на политики и процедури, които са съизмерими с идентифицираните рискове. При извършване на цялостна оценка на риска от ИП/ФТ, банката трябва да вземе предвид всички присъщи и остатъчни рискови фактори на ниво: държава, сектор, банков и бизнес отношения, наред с другото, за да определя своя рисков профил и подходящото ниво на смекчаване, което да се приложи“.

За целите на настоящите насоки, когато се посочва „оценка на риска“, следва да се разбира, че се включва рискът от ИП/ФТ.

Съгласно чл. 60 от Правилника за прилагане на Закона за мерките срещу изпирането на пари (ППЗМИП) банките могат да използват избрана от тях методика и

¹ Насоки съгласно член 17 и член 18, параграф 4 от Директива (ЕС) 2015/849 относно комплексната проверка на клиента и факторите, които кредитните и финансовите институции следва да вземат предвид при оценката на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма, свързан с индивидуални делови взаимоотношения и случайни сделки („Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“), за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

² Guidelines - Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism January 2014 (rev. July 2020; <https://www.bis.org/bcbs/publ/d505.pdf>).

категории рискове от ИП/ФТ, които да включват най-малко категориите на висок, среден и нисък риск.

Всяка кредитна институция прилага методология за оценка на риска, която отчита сложността на организацията и бизнес модела на банката. Налице са различни подходи за извършване на оценка на риска и всяка банка трябва да прилага подходяща методология, основана на редица различни фактори (които не са изчерпателно изброени в настоящите насоки), включително отчитайки размера, пазарите, организационната структура и рисковия си апетит. За да бъде оценката на риска успешна, ръководството на кредитната институция, заедно с лицата, заемащи ключови позиции, трябва да осигурят подкрепа за усилията в насърчаване на културата на съответствие в банката.

Добра практика е ако процедурата за извършване на оценката на риск от ИП/ФТ, свързана с дейността, включва следните елементи:

- източниците на информация, използвани за извършване на оценката на риска от ИП/ФТ;
- процесът на събиране и анализ на данни и информация за целите на оценката;
- индикатори, чрез които се идентифицират рискове от ИП/ФТ, вероятността и въздействието от осъществяването на ИП/ФТ;
- задачите и отговорностите на лицата, ангажирани с изготвянето на оценката на риска от ИП/ФТ;
- процес на отчитане на резултатите от оценката на ръководството на банката;
- честотата и процедурата за актуализиране на оценката;
- процес за изготвяне и въвеждане на план за действие за смекчаване на рисковете.

Съгласно чл. 98, ал. 7 и 8 от ЗМИП и чл. 21, ал. 3 от ППЗМИП, банките следва да документират своята оценка на риска от ИП/ФТ, както и всички промени, направени в тази оценка, по начин, който дава възможност на банката и на компетентните органи да разберат как е била извършена тя и защо е била извършена по определен начин.

За целта на настоящите насоки се прилагат определенията, налични в ЗМИП и Насоките на ЕБО за рисковите фактори от ИП/ФТ³.

II. Цел, обхват и периодичност на актуализацията на оценката на риска свързана с дейността

1. Цел на оценката на риска

Основната цел на оценката на риска от ИП/ФТ е да служи като основа за подобряване дейността по ограничаване на риска, чрез идентифициране на общи и специфични рискове от ИП/ФТ, пред които е изправена кредитната институция,

---

³ Насоки на Европейски банков орган (Насоки на ЕБО), съгласно член 17 и член 18, параграф 4 от Директива (ЕС) 2015/849, относно комплексната проверка на клиента и факторите, които кредитните и финансовите институции следва да вземат предвид при оценката на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма (ИП/ФТ), свързан с индивидуални делови взаимоотношения и случайни сделки, ЕВА/GL/2021/02 от 1 март 2021 г. (<https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/anti-money-laundering-and-counteracting-financing-terrorism/guidelines-risk-based-supervision-revised>).

определяне на начина, по който тези рискове са ограничени (смекчени) от контролите, свързани с намаляване на рискове от ИП/ФТ, установяване на остатъчен риск и подхода към него (мерки и действия). Оценката на риска трябва да идентифицира рисковете от ИП/ФТ, на които банката е потенциално изложена и в съответствие с подхода на банката, базиран на риска, да се идентифицират областите, където ресурсите трябва да бъдат насочени приоритетно, за да се противодейства на ИП/ФТ.

Резултатите от оценката могат да доведат до възможност за:

- идентифициране на пропуски и възможности за подобряване на политики и процедури на банката за превенция от ИП/ФТ;
- ефективно разпределение на ресурси и въвеждане на контроли, съобразно рисковия апетит на банката;
- идентифициране на нивото на риска в банката или съответните бизнес звена, клонове или бизнес линия;
- разработване на стратегия за намаляване на риска и ограничаване на остатъчния риск, включително на бизнес звено, клон или бизнес линия;
- осигуряване на своевременно информиране на ръководството за установените рискове, пропуски в контроли и действия, които е възможно да бъдат предприети за отстраняването им;
- подпомагане на ръководството при вземане на стратегически решения;
- отразяване на ангажираността на кредитната институция, към управление и ограничаване на рисковете, свързани с превенцията на ИП/ФТ.

Ръководството на банката и всички звена, ангажирани с превенцията от ИП/ФТ, следва да бъдат запознати с резултатите от оценката на риска и нейните последващи актуализации. Ръководството следва да бъде информирано периодично и особено в случай на установени промени в рисковите фактори.

2. Обхват на оценката

Оценката на присъщия риск и мерките за смекчаване на риска трябва да включват всички съществуващи или нововъзникнали рискови фактори, събития, установени пропуски в дейността на банката и какво влияние оказват върху нивата на риска от ИП/ФТ.

Допълнително (съгл. чл. 48, ал. 2 и 3 от ЗМИП) е необходимо да се идентифицират и оценят потенциалните рискове от ИП/ФТ, произтичащи от въвеждането на нови продукти, бизнес практики и механизми за доставка, както и от използването на нови технологии при нови или вече съществуващи продукти, бизнес практики и механизми за доставка, като тези оценки се извършват и прилагат съгласно чл. 30 от ППЗМИП и могат да бъдат включени в следващата регулярна (планирана) актуализация на оценката на риска от ИП/ФТ, но същите следва да се отчитат до нейното актуализиране.

В случаите, когато банката е част от група, която изготвя оценка на риска за цялата група, банката следва да прецени дали оценката на риска за цялата група е достатъчно подробна и конкретна, така че адекватно да отразява стопанската ѝ дейност и рисковете, на които е изложена в резултат на връзките на групата с държави и географски райони,

и при необходимост да допълни оценката на риска. Така например, ако седалището на групата е в държава, свързана с висока степен на корупция или с високо ниво на ИП/ФТ, банката следва да отрази това в своята оценка на риска, дори и ако оценката на риска за цялата група не съдържа информация по този въпрос.

3. Периодичност на извършване на оценка на риска

По отношение на периодичността на извършване на оценката на риска, нормата на чл. 60, ал. 5 от ППЗМИП създава правило за поведение, което е адресирано до всички категории задължени субекти по чл. 4 от ЗМИП, в т.ч. и кредитните институции. В този смисъл, нейният обхват е по-широк от Насоките на ЕБО за рисковите фактори от ИП/ФТ, в частта им по т. 1.7. а), които се отнасят до кредитните институции. Предвиденият срок от 2 години в чл. 60, ал. 5 от ППЗМИП за актуализация на оценката на риска по чл. 98 от ЗМИП е максимален, като същият не ограничава задължените лица по чл. 4 от ЗМИП да извършват актуализация и на по-кратки периоди. Допълнително, законодателят е предвидил, че оценката на риска се актуализира и при наличието на хипотезите съгласно чл. 60, ал. 5, т. 1-3 от ППЗМИП, в т.ч. и при настъпване на други събития или фактори, които биха могли да имат съществено значение за общото ниво на риск, произтичащ от дейността на банката.

Периодичността на актуализацията на оценката на риска, следва да е посочена в методологията за оценка на риска от ИП/ФТ на банката, както и да е предвидена възможност за извършване на допълнително актуализиране на оценката, в случаите на вътрешни или външни рискови събития, включително динамика в геополитическата обстановка и развитие на технологиите, установени съществени пропуски в дейността по ИП/ФТ и съответно в контролите от страна на банката. Необходимо е да се извършва документиране на установените проблеми/фактори през периода, които биха могли да окажат въздействие върху оценката на риска, като например вътрешни доклади за съмнителни сделки, случаи на неспазване на нормативните изисквания (ЗМИП, ЗМФТ и ППЗМИП) и вътрешните процедури на банката от персонала в пряк контакт с клиентите (фронт офис). Всички промени в методологията, трябва да бъдат ясно документираны и одобрени от ръководството на банката. Промените в методологията следва да бъдат оценени по отношение на възможностите на банката да сравни резултатите от собствените оценки (преди и след промяната в методологията), в противен случай може да има значителни промени в резултатите от оценката на риска от ИП/ФТ и същите да не могат да бъдат ясно обяснени или разбрани. Банките могат да включат периодичен преглед на методологията от независимо звено за контрол, например вътрешен одит или трета страна (външен одитор), с цел да се гарантира пълнотата на цялостната оценка на риска. Методологията за оценка на риска трябва да бъде ясно формулирана, особено по отношение на факторите, които се оценяват, критериите, използвани за оценяване, теглата, прилагани в методологиите за оценка. Всички приложени промени в оценките, извършени на база експертна оценка следва да са обосновани и да целят коректност, пълнота и актуалност на информацията.

III. Методология за оценка на риска от ИП/ФТ

Процесът по оценка на риска включва идентификация, анализ и оценка на рисковете. Оценката на риска от ИП/ФТ за банката се фокусира върху оценката на

„остатъчния“ риск, т.е. оставащия риск, след като се вземат предвид външната и вътрешната среда и смекчаващите мерки и контроли, които са относими за конкретната банка.

Подходът при оценка на риска⁴ от ИП/ФТ е свързан с преминаване през следните етапи:

- оценката на риска от ИП/ФТ следва да обхваща цялата дейност на кредитната институция, като се отчетат всички присъщи рискове от ИП/ФТ, за да се определи цялостният ѝ рисков профил. За тази цел, банката трябва да използва подходящ набор от данни и информация с количествен и качествен характер, който да позволи точното идентифициране на рисковете от ИП/ФТ
- оценява се видът/естеството и ефективността на мерките, въведени от банката, за смекчаване на риска, както от гледна точка на организирането на контролните функции, така и тяхната оперативна ефективност;
- определя се нивото на остатъчния риск;
- извършва се анализ на резултатите и, при необходимост, се предвиждат мерки за подобряване на нивото на ефективността на контролите и/или други действия за ограничаване на риска.

В приложение № 1 е развит примерен подход за оценка на риска.

Предвид различията, които съществуват при кредитните институции, присъщите рискове могат да варират за отделните кредитни институции в зависимост от размера и обхвата на тяхната дейност и свързаните с това рискове. Стъпките, които следва да предприемат, за да идентифицират и оценят риска от ИП/ФТ в цялата си дейност, трябва да бъдат пропорционални на естеството и размера на всяка банка.

Правилното идентифициране и управление на рисковите категории е от особено значение, тъй като неправилното им определяне може да доведе до риск за репутацията на кредитната институция, регулаторни или правни санкции и възможни последващи финансови разходи.

Общо прилаганата методология за оценка на риска, може да бъде видяна на следната графика, която съдържа примерно разпределение на категориите рискови фактори и елементи на контролите:

---

⁴ Съгласно определенията, посочени в Насоки ЕВА/GL/2021/02 „риск“ означава вероятността и въздействието от осъществяването на ИП/ФТ; „присъщ риск“ означава степента на риска преди редуцирането му, при липсата на контролна среда; „остатъчен риск“ означава степента на риска, която остава след редуцирането му, при въведени контроли.

Присъщ риск	Ефективност на смекчаващите мерки	Остатъчен риск
<ul style="list-style-type: none"> • Клиенти • Предлагани продукти и услуги • Държави и географски зони • Механизми за доставка 	<ul style="list-style-type: none"> • Корпоративно управление • Политики и процедури • Въпросници „Опознай своя клиент“ • Комплексна проверка на клиента • Съхраняване на информацията • Установяване и докладване на съмнителни клиенти/сделки/операции • Обучение на служителите • Второ ниво на контроли – Специализирана служба • Трето ниво на контрол – Вътрешен одит 	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегически действия • Тактически действия • Рисков апетит

1. Взаимодействие между свързаната с дейността оценка на риска и индивидуалните оценки на риска

Свързаната с дейността оценка на риска на банката, трябва да включва идентификация на рисковете от ИП/ФТ, на които банката е изложена. Банката, в съответствие с подхода, базиран на риска, следва да приоритизира ресурсите си, за да се противодейства на потенциалните възможности за ИП/ФТ.

Банките трябва да гарантират, че тяхната оценка на риска, свързана с дейността, е съобразена с всички предлагани от нея продукти и услуги, включително взема предвид фактори и рискове, специфични за дейността.

Кредитната институция трябва да идентифицира кои рискове от ИП/ФТ представляват или биха изложили банката на риск в резултат на встъпване или продължаване на делови взаимоотношения или извършване на случайна сделка/операция (индивидуални оценки на риска)⁵. При идентифицирането на рисковете от ИП /ФТ, свързани с делови взаимоотношения или случайна сделка или операция, банките следва да отчетат съответните рискови фактори, включително кои са клиентите им, държавите или географски области, в които те оперират, конкретните продукти, услуги и сделки, които изискват клиентите, и механизмите за доставка, които банката използва за предоставяне на тези продукти, услуги и сделки. Наличието на достатъчно информация в началото на деловите взаимоотношения и по време на тях, са предпоставка за добро идентифициране на рисковите фактори.

При извършване на оценката на риска, свързана с дейността, банката следва да има предвид, че данните и информацията, използвани за целите на оценката, могат да бъдат анализирани по различни начини. Това означава, че освен отчитане на броя на

⁵ При идентифициране и оценка на рисковите фактори по чл. 16 - 20 от ППЗМИП се взема предвид информацията, описана в чл. 16, ал. 3, чл. 21, ал. 1 и чл. 22 от ППЗМИП.

определена категория клиенти, банката може да анализира и размера на средствата по сметките на тези клиенти, както и обема на сделките и операциите (наредени и получени) по тези сметки, за да се обхванат рисковете в пълнота, и да се отчетат ситуации, в които дялът на тези клиенти от общата клиентска база е малък, но са свързани със значителен дял от обема на средствата и операциите на цялата клиентска база на банката. Например, данните и информацията могат да се анализират и по следните начини:

- клиентите на банката - освен броя на съответните категории клиенти, може да се вземат предвид и размера на средствата по сметките на тези клиенти, както и обема на сделките и операциите (наредени и получени) по тези сметки, например на клиенти, които са видни политически личности или чиято стопанска или професионална дейност се свързва с по-високо ниво на риск от ИП/ФТ;
- държавите и географските зони – може да се отчете и размера на средствата по сметките на тези клиенти, както и обема на сделките и операциите (наредени и получени) по тези сметки, които са регистрирани, установени или пребивават във високорискови трети държави или получават преводи от такива държави;
- продуктите, услугите и механизмите за доставка – може да се отчете размера на средствата по сметките на тези клиенти, както и обема на сделките и операциите (наредени и получени) по тези сметки, които са идентифицирани неприсъствено.

На основа на своята оценка на риска от ИП/ФТ, свързана с дейността, и отчитайки рисковите фактори, определени в нея, банките следва да изградят основан на риска подход за идентифициране и проверка на отделен клиент или случайна сделка, като отчетат съответните рискови фактори, включително кои са клиентите им, държавите или географски области, в които те оперират, конкретните продукти, услуги и сделки, които изискват клиентите, и механизмите за доставка. Това от своя страна следва да определя нивото и степента на мерките за комплексна проверка, подходящи за този клиент или случайна сделка. Свързаната с дейността оценка на риска, може да послужи при определяне на степента на прилаганите мерки за комплексна проверка, които следва да предприеме към клиент или при случайна сделка.

2. Източници на информация

Кредитните институции трябва да използват различни подходящи и надеждни източници, когато извършват оценка на риска свързана с дейности им, както и при индивидуалната оценка на риска. Примери за информация, която може да се включва са:

- различни вътрешни и външни източници, включително: наднационалната оценка на риска на Европейската комисия; списъка на Европейската комисия с високорискови трети държави, FATF⁶ информация от правителствата, като например национални оценки на риска, политически изявления и сигнали на правителството, както и обяснителни

---

⁶ Оценителни доклади на FATF, Moneyval, MENAFATF и др. FSRBs, включително за качеството на контрола и надзорната дейност (Препоръки 26, 27 на FATF, както и IO 3 и 4) на определени държави, с които са свързани клиентът/действителният собственик/свързани с тях лица. Глобален форум за прозрачност на OECD, Оценителни доклади - препоръки 24, 25 на FATF и IO 5 (относно степента на спазване и ефективно прилагане на международните стандарти за прозрачност и обмен на информация за данъчни цели).

меморандуми на съответните законодателни актове; информация от регулаторните органи, например насоки и съображения, формулирани при регулаторни глоби; информация от звената за финансово разузнаване (ЗФР) и правоприлагащи агенции, например доклади за заплахите, сигнали и типологии; и информация, получена като част от първоначалния процес на комплексна проверка на клиента и текущото наблюдение. Допълнителни източници на информация, които не са ограничени до: собствените познания и професионален опит; съответните рискови фактори в Насока 1 и 2 от ЕВА/GL/2021/02; секторен риск и географски риск, които биха могли да окажат влияние върху рисковия профил по отношение на ИП/ФТ;

- браншови организации, например типологии и възникващи рискове;
- гражданското общество, например индекси за корупция и доклади по държави;
- международни органи, като например съвместни доклади за оценка или правно необвързващи черни списъци, включително: държави с определени от Комисията като имащи стратегически слабости в националната си уредба на ИП/ФТ, в съответствие с член 9 от Директива (ЕС) 2015/849; държави чието законодателство забранява прилагането на ИП/ФТ политики и процедури за цялата група; информация от повече от един сигурен и надежден източник за качеството на механизмите за контрол за ИП/ФТ на юрисдикцията, включително информация за качеството и ефективността на прилагането на нормативните изисквания и надзор (съвместни доклади за оценка на FATF, списъка на FATF с високорисковите и отказващи сътрудничество юрисдикции, оценки на Международния валутен фонд (МВФ) и доклади на Програмата за оценка на финансовия сектор);
- достоверни и надеждни публични източници (медии с добра репутация)⁷;
- достоверни и надеждни търговски организации (доклади за риска);
- статистически организации и академичните среди.

3. Рискови категории

Идентифицирането на присъщите рискове се извършва на база следните категории от рискови фактори, свързани с:

- клиент и действителния собственик на клиента;
- предлаганите продукти и услуги, както и вида на извършваните сделки или операции;
- механизмите за доставка, използвани за продуктите, услугите, сделките или операциите;
- държавата или географската зона, в която е регистриран, установен или пребивава клиентът или неговият действителен собственик или в която клиентът или неговият действителен собственик извършва стопанската си или професионалната си дейност, или с които е свързан по друг начин.

---

⁷ Пар. 4.27 и 5.5 от Насоките на ЕБО за рисковите фактори от ИП/ФТ.

Банките следва да прилагат и секторните насоки (например Насока 8: Секторни насоки за кореспондентските отношения), които са част от Насоките на ЕБО за рисковите фактори от ИП/ФТ, когато осъществяват съответната дейност.

Кредитните институции трябва да имат цялостен поглед върху рисковите фактори от ИП/ФТ, които са идентифицирали, и комплексно са основа за определяне нивото на присъщия риск от ИП/ФТ, свързан с деловите взаимоотношения или сделките и операциите.

3.1. Риск от клиент и действителен собственик на клиента

Кредитните институции трябва да вземат предвид риска, свързан с:

- стопанска или професионална дейност на клиента и действителния му собственик;
- репутацията на клиента и действителния собственик на клиента, доколкото тя информира за потенциален риск от извършване на опити за неправомерни действия от клиента или действителния собственик;
- вида и поведението на клиента и неговия действителен собственик.

Наличието на различни типове клиенти, работещи в различни отрасли, дейности и професии, заедно с допълнителни фактори, като продължителността на отношенията с клиента може да повлияят върху нивото на риска от ИП/ФТ.

Клиентите и действителните собственици, при оценката на риска, свързана с дейността, могат да бъдат разгледани:

- обобщено за цялата клиентска база на банката;
- в рамките на бизнес звена и/или по клонове на банката, като по този начин се идентифицират и допълнителни рискове, свързани с дейността на звената в рамките на кредитната институция, напр.: % на рискови клиенти в съответното бизнес звено/клон.

3.1.1. Стопанска или професионална дейност на клиента

Банките трябва да вземат предвид рисковите фактори, свързани с клиента и неговата стопанска или професионална дейност, както и тази на действителния собственик:

- видна политическа личност (ВПЛ):
  - клиентът или неговият действителен собственик е ВПЛ или има всякакви други релевантни връзки с ВПЛ;
  - едно или повече лица от ръководството (напр. изпълнителни директори) на клиента са ВПЛ или имат всякакви други релевантни връзки с ВПЛ, и упражняват значителен контрол върху клиента или действителния собственик⁸;
- връзки със сектори⁹, които:
  - обикновено са свързани с по-висок риск от корупция;

⁸ Банката трябва да прилага разширени мерки за комплексна проверка, съгласно чл. 35, т. 1 от ЗМИП.

⁹ В тази връзка може да използва информация от оценката по чл. 96, ал. 1 от ЗМИП и изготвяната от Европейската комисия наднационална оценка на рисковете от ИП/ФТ.

- свързани с по-висок риск от ИП/ФТ, напр. парични услуги, казина или търговци на благородни метали;
- включват разплащания със значителни суми в брой.

Член 17, ал. 2 от ППЗМИП определя рисковите фактори, които се изисква от кредитните институции да вземат предвид при извършване на тяхната оценка на риска от стопанската или професионална дейност на клиента или неговия действителен собственик.

Други рискови фактори, които банките могат да вземат предвид във връзка с бизнеса на клиента или професионалната дейност са например:

- клиентът е юридическо лице, което подлежи на изисквания за оповестяване на информация. Това гарантира, че публична и надеждна информацията за неговия действителния собственик е налична (напр. компания, регистрирана на регулиран пазар);
- клиентът е кредитна или финансова институция, действаща за своя сметка от юрисдикция с ефективен режим за борба с ИП/ФТ, включително:
  - подлежи на надзор за спазване на местните задължения за превенция от ИП/ФТ;
  - няма доказателства, клиентът да е бил обект на надзорни санкции или принудителни мерки за неспазване на изискванията за превенция на ИП/ФТ.
- историята на клиента е в съответствие с това, което банката знае за него:
  - неговата предишна, настояща или планирана бизнес дейност;
  - оборот от стопанската му дейност;
  - източникът на средства;
  - източникът на имуществено състояние на клиента или действителния собственик.
- за клиент юридическо лице или друго правно образувание – целта и предмета на дейност, включително новообразувано дружество без ясен предмет на дейност или дружество без ясна дейност или история на дейността;
- липса на връзка на клиента/действителния собственик/свързани лица, основана на разрешение за пребиваване, реална дейност в страната, друга основателна причина за използване на финансови продукти или услуги в страната.

3.1.2. Репутация на клиента

Рискови фактори, които банките трябва да вземат предвид, когато оценяват рисковете, свързани с репутацията на клиента или неговия действителен собственик са изброени неизчерпателно в чл. 17, ал. 3 от ППЗМИП. Допълнително банката може да разполага с вътрешна информация за клиента или неговия действителен собственик, относно почтеността, получена например в хода на дългогодишни делови взаимоотношения.

3.1.3. Вид и поведение на клиента и неговия действителен собственик

Рискови фактори, които кредитните институции, трябва да вземат предвид, когато оценяват риска, свързан с вида и поведението на клиента и неговия действителен собственик¹⁰ са посочени в чл. 17, ал. 4 от ППЗМИП. Допълнително могат да се отчетат:

- клиентът е дружество със специална цел (“SPV”) или структурирана финансова компания и действителната собственост не е прозрачна;
- има чести или необясними промени в правните, управленските структури или на действителния собственик;
- източникът на имущественото състояние или източник на средства за клиента или действителния собственик не може да бъде лесно и правдоподобно обяснен (напр. посочени са заеми, наследство, инвестиции);
- клиентът е организация с нестопанска цел, чиято дейност е в региони с риск от злоупотреба с цел финансиране на тероризъм;
- клиентът е нечувствителен към цената или значителни загуби от инвестиции;
- рискови фактори, свързани с естеството или поведението на клиента или действителния собственик, които може да показват повишен риск от финансиране на тероризъм, особено когато са налице и други рискове, може да включва:
  - за клиента или действителния му собственик има публична информация, че е разследван за терористична дейност или е бил осъден за терористична дейност, или е налична информация в банката, че има близки лични или професионални връзки с такива лица;
  - клиентът извършва трансакции, включващи входящи и изходящи средства трансфери от и/или към държави/региони, където се намират групи, извършващи терористична дейност;
  - клиентът е юридическо лице/правно образувание:
    - чиито дейности или ръководство е известно, че са свързани екстремисти или симпатизанти на терористи;
    - чието поведение на трансакциите включва групови преводи на големи суми към юрисдикции, свързани с по-висок риск от ИП/ФТ и високорискови трети страни;
    - чиито трансакции се характеризират с големи парични потоци за кратък период от време, включително към организации с нестопанска цел;
    - възнамерява да преведе средства на лица, включени в списъци на лица, групи или образувания, участващи в терористични актове и които подлежат на финансови санкции от ЕС или СС на ООН или е известно, че са имали лични или професионални връзки с лица, регистрирани в такива списъци;
    - възнамерява да преведе средства на лица, групи или образувания, за които е известно, че са обект на разследване

¹⁰ Банките трябва да отчетат, че не всички от тези рискови фактори ще бъдат очевидни в самото начало, при встъпването в отношения, а могат да се появят в хода на тези делови взаимоотношения.

за извършване на терористична дейност, или които са били осъдени за терористична дейност или е известно, че има близки лични или професионални връзки с такива лица.

3.2. Държавата или географската зона, в която е установен клиентът или неговият действителен собственик или в която клиентът или неговият действителен собственик извършва стопанската си или професионалната си дейност, или с които е свързан по друг начин

Държавният или географски риск се отнася до:

- юрисдикции, в които се намира клиентът или държава на произход на клиента и неговия действителен собственик;
- юрисдикции, които са основните места на дейност на клиента и неговия действителен собственик;
- юрисдикции, с които клиентът и действителният собственик имат лични или бизнес връзки, правни или финансови интереси.

Допълнително могат да бъдат разгледани самостоятелно бизнес линии или клонове на банката, където са налице повишен брой трансакции от/към високо рискови държави или клиенти от такива държави, което е индикатор за наличието на повишен присъщ риск в даденото бизнес звено/клон.

Освен това географският/държавният риск ще бъде приложим при оценка на риска от подкупи и корупция. Някои юрисдикции носят повишени нива на риск от подкуп и корупция, като тези рискове трябва да намерят отражение в оценката на географския риск.

Когато идентифицират риска, свързан с държави и географски райони, банките следва да отчитат рисковите фактори посочени в чл. 18 от ППЗМИП.

3.2.1. Цел и характер на деловите взаимоотношения в рамките на юрисдикцията

Целта и характера на деловите взаимоотношения често се определят на база връзките с отделни държави или географски зони. Рискови фактори, които кредитните институции трябва да преценят дали са приложими, са например:

- когато средствата, използвани в деловите отношенията, са генерирани в друга държава, какво е нивото на риска от ИП/ФТ и ефективността на правната система на държавата;
- когато се получават/изпращат средства до юрисдикции, където действат терористични групи, банката следва да е наясно с целта и характера на деловите взаимоотношения;
- когато клиентът е кредитна или финансова институция, банката следва да е установила адекватността на държавата по отношение на режима на превенция от ИП/ФТ и ефективността на надзора за тази дейност;
- за клиенти, юридически лица, степента, в която държавата, в която клиентът (и когато е приложимо, действителният/ите собственик/и) е регистриран, отговаря на международните стандарти за данъчна прозрачност;

- наличие на информация от надеждни източници за ниска обща ефективност при превенция на изпиране на пари или финансиране на тероризма (оценителни доклади на FATF, Moneyval, MENAFATF и др. FSRBs), включително за качеството на контрола и надзорната дейност (Препоръки 26, 27 на FATF, както и IO 3 и 4) на определени държави, с които са свързани клиентът/действителният собственик/свързани с тях лица. Източник на средства от подобна държава.

3.2.2. Ефективност на режим за превенция на ИП/ФТ, в съответната юрисдикция

Рискови фактори, които трябва да се вземат предвид, когато се оценява рискът, свързан с ефективността на режима за борба с ИП/ФТ на юрисдикция са посочени в чл. 18, ал. 2 и 3 от ППЗМИП. Банките следва да идентифицират юрисдикции с по-нисък риск в съответствие с ЕВА/GL/2021/02).

3.2.3. Риск от ИП на ниво юрисдикция

Рискови фактори, които трябва да се вземат предвид при оценката риска от ИП, свързан с предикатните престъпления за изпирането на пари в юрисдикция, са посочени в чл. 18, ал. 6 от ППЗМИП.

3.2.4. Риск от ФТ на ниво юрисдикция

Рискови фактори, които трябва да се вземат предвид, когато се оценява нивото на риска, свързан с ФТ са посочени в чл. 18, ал. 4 от ППЗМИП.

3.2.5. Ниво на прозрачност на юрисдикцията и данъчно съответствие

Рискови фактори, които трябва да се имат предвид, когато се оценява нивото на прозрачност на юрисдикцията и спазването на данъчното законодателство, са посочени в чл. 18, ал. 5 от ППЗМИП. Примерите за възможни източници включват:

- доклади на OECD's Global Forum on Transparency Information for Tax Purposes, който оценява юрисдикциите за данъчна прозрачност;
- оценки от FATF за съответствието на юрисдикцията с FATF Препоръки 9, 24 и 25 и непосредствени резултати 2 и 511 ; или
- оценки на FSRB или IMF (напр. оценки на персонала на IMF за Offshore Financial Centers);
- юрисдикцията се ангажира и ефективно прилага CRS на Автоматичен обмен на информация, които са приети от Г-20 през 2014 г.;
- юрисдикцията е въвела надеждни и достъпни регистри за действителни собственици.

3.3. Предлаганите продукти и услуги, както и вида на извършваните сделки или операции

¹¹ <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations>

Рискови фактори, които кредитните институции трябва да имат предвид, когато оценяват риска, свързан с продукти, услуги, сделки или операции, включват:

- нивото на прозрачност на продукта, услугата, сделка или операция;
- сложността на продукта, услугата, сделка или операция;
- стойността или размера на продукта, услугата, сделка или операция.

Банката следва да идентифицира всички продукти и услуги, като разгледа риска и от гледна точка на съответната бизнес линия, обема на рисковите продукти/услуги, оборотите които се реализират. Информацията може да бъде ползвана, за да се определи делът на участие на съответното звено (бизнес линия) в присъщия продуктов риск на банката.

3.3.1. Риск за прозрачност на продукти, услуги, сделка или операция

Рискови фактори, които банките трябва да вземат предвид, когато се оценява риска, свързан с прозрачността на продукти, услуги, сделка или операция, са посочени в чл. 19, ал. 2 от ППЗМИП.

3.3.2. Сложност на продукти, услуги, сделка или операция

Рискови фактори, които банките трябва да вземат предвид, когато оценяват рисковете, свързани с даден продукт, сложността на услугата, сделката или операцията, са посочени в чл. 19, ал. 3 от ППЗМИП.

Като пример за сложна трансакция, която включва множество страни или множество юрисдикции, са сделки за търговско финансиране. Трансакция, която е ясна и има редовен характер е плащания в пенсионен фонд. При позволени плащания от трети страни или надплащания, банката следва да идентифицира третата страна и да разбира връзката с клиента, напр. държавен орган за социални грижи извършва плащания.

3.3.3. Стойност и размер на продукти, услуги, сделки или операции

Рискови фактори, които банките трябва да вземат предвид при оценка на риска, свързан със стойността или размера на продукт, услуга, сделка или операция, са посочени в чл. 19, ал. 4 от ППЗМИП.

3.4. Механизмите за доставка, използвани за продуктите, услугите, сделките или операциите

Когато идентифицират риска, свързан с механизма за доставка, банките трябва да вземат предвид рисковите фактори, свързани с:

- степента, в която деловото взаимоотношение се установява и сделките и операциите се извършват неprisъствено, и условията, при които се осъществява;
- всички представители или посредници, които банката използва, и характера на техните взаимоотношения.

Не винаги ползването на различни механизми за доставка задължително увеличава присъщия риск, например когато се ползва като посредник регулирано по Директива

(ЕС) 2015/849 поднадзорно лице, може да се счита, че присъщият риск не подлежи на задължително повишаване.

3.4.1. Начин на установяване и осъществяване на деловите взаимоотношения

Рискови фактори, които банките трябва да имат предвид, когато оценяват риска, свързан с това как се установяват и осъществяват деловите взаимоотношения са посочени в чл. 20, ал. 2, т. 1, 2 и 3 от ППЗМИП. Допълнително може да се включват например дали:

- са надеждни начините и наличните системи за идентифициране при неприсъственото установяване на отношения;
- са предприети действия за предотвратяване на измами чрез ползване на чужда самоличност;
- клиентът не присъства физически при идентифицирането и същото се извършва дистанционно при наличие на условия, ограничаващи риска, например дали се използват средства за електронна идентификация, съответни удостоверителни услуги, предвидени в Регламент (ЕС) 910/2014 или друг признат с нормативен акт начин за електронна идентификация, или квалифицирана удостоверителна услуга по смисъла на Регламент (ЕС) 910/2014.

3.4.2. Механизъм за доставка чрез представители или посредници

Рискови фактори, които банките трябва да вземат предвид при оценката на риска, свързан с ползването на представители или посредници, опосредстващи контакта с клиентите, са посочени в чл. 20, ал. 2, т. 4 и 5 от ППЗМИП. Банката трябва да е уверена, че посредникът напълно се съобразява с политиките и процедурите на кредитната институция.

4. Допълнителни рискови фактори, които могат да се отчетат при оценката на риска, свързана с дейността

Добра практика е в оценката да се включат и други фактори, които са специфични за кредитната институция, и които могат да окажат въздействие върху операционния риск, нивото на присъщия риск (пряко или косвено) и ефективността на смекчаващите мерки. Тези фактори могат да доведат до необходимост от преразглеждане или създаване на нови смекчаващи мерки (контроли), като банката следва да отчете времето, необходимо за тяхното ефективно въвеждане, при оценката на актуалното ниво на риска. Подобни фактори са:

- промени в стратегическия план и рисковия апетит на банката;
- въвеждане на нови продукти или услуги;
- сливане или придобиване;
- откриване/закриване на клонове или дъщерни дружества, както в страната, така и в други държави;
- въвеждане или актуализиране на софтуер и/или промени в смекчаващите мерки;
- изнасяне на дейности (outsourcing) или представителство;

- промени в нормативната и регулаторна рамка;
- резултати от националната и/или наднационалната оценка на риска от ИП/ФТ;
- стабилност и/или очаквани изменения в клиентската база;
- очаквани промени в рентабилността;
- текучество на служителите, ангажирани с превенцията от ИП/ФТ в банката;
- проекти и инициативи, свързани с превенцията от ИП/ФТ в банката (например, изнасяне на процеси извън банката);
- наложени административни наказания.

5. Претегляне на рисковите фактори

Когато претеглят рисковите фактори, банките трябва да обосноват и документират причините за поставеното ниво на значимост за всеки един фактор.

За всеки рисков фактор се определя оценка или тежест, която отразява нивото на риска, свързан с конкретния рисков фактор и разпространението на този риск в сравнение с други рискови фактори. Като част от тази оценка, трябва да се прецени дали да се претеглят рисковите фактори с различно тегло в зависимост от относителната им важност.

При претегляне на рисковите фактори¹², банките трябва да гарантират, че:

- претеглянето не се влияе неоснователно само от един фактор;
- икономическите съображения или съображенията за печалба не влияят върху определения рейтинг на риска;
- претеглянето не води до положение, при което е невъзможно деловите взаимоотношения или случайната сделка да бъдат класифицирани като високорискови.

6. Системи и механизми за контрол, за идентифициране на възникващи рискове

Съгласно ЕВА/GL/2021/02, системите и механизмите за контрол, които банките следва да въведат, за да идентифицират възникващите рискове, включват:

- процеси, с които се гарантира, че вътрешната информация, например информацията, получена като част от текущото наблюдение на деловите взаимоотношения се преразглежда редовно, за да се установят тенденции и възникващи проблеми, както по отношение на отделните делови взаимоотношения, така и по отношение на стопанската дейност на банката.
- процеси, с които се гарантира, че редовно се преразглеждат съответните информационни източници, включително:

¹² При претеглянето на рисковите фактори банките гарантират и че при използване на система за автоматично определяне на нивото на риск за конкретно делово взаимоотношение или случайна операция или сделка се извършва последващ преглед, а при необходимост – и промяна на нивото на риск (чл. 21, ал. 1 от ППЗМИП) и че случаи, които винаги представляват висок риск от ИП/ФТ, съгласно националното законодателство, не могат да бъдат отменени от начина на претегляне.

- по отношение на индивидуалните оценки на риска:
  - сигнали за тероризъм и режими за финансови санкции или промени в тях веднага след като бъдат подадени или съобщени, и се гарантира, че по тях се предприемат необходимите действия;
  - съобщения в медиите, които имат отношение към секторите или юрисдикциите, в които банката извършва дейност;
  - нови тенденции при случаите на съмнение за ИП/ФТ и адекватното им отразяване в системите и механизмите за контрол на банката.
- по отношение на свързаната с дейността оценка на риска:
  - сигнали и доклади на правоприлагащите органи, касаещи ИП/ФТ;
  - тематични прегледи и публикации, издадени от компетентните органи, като информация от международни институции и органи за определяне на стандарти, свързани с рискове от ИП/ФТ (напр. ООН, МВФ, Базел, FATF);
  - процеси за събиране и преглед на информация за рисковете, по-специално рисковете, свързани с нови категории клиенти, държави или географски райони, нови продукти, нови услуги, нови канали за разпространение и нови системи за съответствие и контрол.
- информация от други представители на бранша и компетентни органи (напр. в резултат на кръгли маси, конференции и обучения) и процеси за обратна връзка за всички констатации до съответните служители.

7. Управление на риска. Мерки и действия за смекчаване на риска

7.1. Управление

Отношението и рисковата култура, заложили в банката, са от решаващо значение в борбата срещу ИП/ФТ. Недостатъчно или липсващо управление на риска, политики и контрол на превенцията от ИП/ФТ, излагат банките на значителни рискове, включително не само финансови, но и репутационни, операционни рискове и рискове за съответствие.

Банките трябва да гарантират, че мерките за управление на риска от ИП/ФТ са пропорционални, ролите и отговорностите на висшето ръководство за превенция на ИП/ФТ са ясно дефинирани и документирани. По същия начин са определени ролите и отговорностите на съответни ключови функции и служители в банката.

7.2. Мерки и действия за смекчаване на риска

Контролите се въвеждат от банката с цел защита от проявление/материализиране на риска от ИП/ФТ, както и за своевременно идентифициране на възникващи, потенциални рискове. Дейността по ефективността на прилагане на контроли следва да се осъществява на различни нива в банката, които могат да включват: фронт офис, специализирана служба, вътрешен одит или други независими проверки.

При прегледа и оценката на смекчавашите мерки, следва да се определи ефективността на прилагането им при смекчаване на присъщия риск от ИП/ФТ и за определяне на остатъчния риск. Ефективността на смекчавашите мерки може да бъде оценена положително или като непълно приложими, като оценката им трябва да бъде ясно документирана. За определяне на ефективността на прилагане на смекчавашите мерки следва да бъдат ползвани индикатори, например: оценка на ИП/ФТ правилата и процедурите и дали обхващат напълно законодателната база и дали се прилагат от бизнес звената. Прилагането им може да бъде определено на база резултатите от дейността на трите линии на защита в банката (напр. установени пропуски в дейността на бизнес звената, проверки извършени от звеното отговорно за превенцията на ИП/ФТ, вътрешния одит, в резултат на контроли и други). Оценката на ефективността на смекчавашите мерки, следва завърши в преценка на възможността за ограничаване на риска чрез въвеждане на допълнителни контроли или подобряването им.

7.2.1. Наличие на вътрешни правила и процедури за превенция на ИП/ФТ, които са:

- подробно разписани и обхващат всички процеси, свързани с дейността по превенция на ИП/ФТ, допълнени с поддържащи процедури;
- отразяват точно оперативните практики;
- съобразени са със спазването на всички законови и регулаторни изисквания;
- лесно достъпни за целия персонал и се прилагат напълно и се спазват от целия персонал.

7.2.2. Ефективен мониторинг и контрол:

Звеното, в рамките на банката, чиято дейност е свързана с превенцията на ИП/ФТ, следва ефективно да извършва контрол и съдействие на останалите структурни единици в банката за:

- комплексна проверка на клиентите и техните действителни собственици;
- установяване на целта и характера на взаимоотношенията;
- установяване на произхода на средствата, при извършване трансакции;
- установяване на принадлежност към категорията ВПЛ на клиента и свързаните с него лица;
- установяване на източника на имуществено състояние на клиента или действителния собственик на клиента, когато е ВПЛ или свързано с ВПЛ лице по чл. 36 от ЗМИП;
- текущ мониторинг на деловите взаимоотношения с клиентите;
- одобрение от служител на ръководна длъжност, при встъпване или продължаване на отношения с ВПЛ и лица от високорискови трети държави (държави, които не прилагат или прилагат непълно международните стандарти в противодействието на изпирането на пари и финансирането на тероризма), или при встъпване в кореспондентски отношения с банки от високорискови трети държави;

- проверки за съвпадение на физически и юридически лица, групи и образувания, спрямо които са наложени санкции или ограничителни мерки;
- други дейности, по превенция на ИП/ФТ.

Контролът се извършва, чрез изграждане на три линии за защита, които включват първо ниво – служителите в пряка връзка с клиента, осигуряващи встъпването в делови взаимоотношения с него. Втората линия на защита, включваща специализираната служба (ИП/ФТ звено), която организира, координира и контролира прилагането на мерките и изпълнението на процедурите за превенция на ИП/ФТ, извършва проверки на качеството на контрол. Трета линия на защита е вътрешния одит на кредитната институция и при преценка външен одит на дейността по превенция на ИП/ФТ.

За постигане на ефективност при управлението на риска от ИП/ФТ, чрез прилагането на трите линии на защита, трябва да се гарантира, че:

- налице е адекватна и ефективна координация между бизнес звената, риск-звеното и звеното, отговорно за превенцията на ИП/ФТ и вътрешния одит, за да се гарантира стабилен и добре структуриран контрол, както и ефективна координация на ресурсите за управление;
- работните планове за проверки на втора и трета линия се изготвят, като се използва подход, базиран на риска, с всички рискове/контроли, включително за ИП/ФТ, преразглеждани на периодична основа;
- член на висшето ръководство на банката, отговорен за превенцията от ИП/ФТ, е запознат с планираните прегледи и констатациите от тях;
- тестване за специфични контроли за превенция на ИП/ФТ, както и за цялостната рамка, трябва да се провежда редовно, съизмеримо с риска;
- звеното, отговорно за превенцията на риска от ИП/ФТ, звеното за риска, и службата за вътрешен одит разполагат с адекватни ресурси и персонал, запознат с превенцията на ИП/ФТ.

7.2.3. Ангажираност на ръководството в процеса по превенция на ИП/ФТ:

Ръководството на кредитната институция следва да осигури ефективно управление и надзор на рамката за спазване на правилата за превенция на ИП/ФТ на банката. Управлението и надзорът трябва да включва, без да се ограничава, следните мерки:

- преглед и одобряване на поетия риск от дейността;
- запознаване с оценката на риска от дейността, за да се гарантира, че е наясно с рисковете от ИП/ФТ, пред които е изправена банката и че съответните мерки за превенция на ИП/ФТ, са подходящи за нивото на идентифицирания риск от ИП/ФТ;
- преглед и одобрение на всички ИП/ФТ политики и процедури и актуализация на същите;
- подходящи начини за отчитане (докладване) и механизъм за пренасочване на проблемите, свързани с превенцията от ИП/ФТ, на по-високо ниво;
- периодичен преглед на информация, свързана с ИП/ФТ – отчети и доклади от специализираните служби по ЗМИП и вътрешен одит на банката;

- определяне на член на висшето ръководство, отговарящ за прилагането, управлението и надзора за спазването на изискванията относно превенцията на ИП/ФТ.

7.2.4. Организация на звеното, отговорно за превенцията на ИП/ФТ

Осигуряване на адекватни ресурси съизмерими с нивото на риска от ИП/ФТ. Включително преглед и преценка за подходящия брой персонал, правилния набор от умения и дали персоналот има достъп до подходящи системи и други ресурси, за да изпълняват ефективно функциите си по превенцията на ИП/ФТ.

7.2.5. Съхранение на информацията и проследимост на извършените проверки

Банките трябва да гарантират, че техните политики и процедури за превенция на ИП/ФТ са с достатъчно ясни и подробни изисквания относно съхранението на информацията и проследимостта на извършваните проверки. Банките трябва да могат да гарантират, че целият персонал, включително агенти и външни доставчици на услуги за банката се придържат към процедурите за съхранение на информация. Процедурите гарантират запазването, и възможността за последващо представяне, при поискване от съответен компетентен орган.

7.2.6. Уведомяване за съмнения за ИП/ФТ

Банките трябва да вземат предвид своите продукти, услуги и клиенти, и механизми за доставка, когато възниква съмнение за ИП/ФТ. При възникнало съмнение служителите трябва, на база ясно разписани процедури, да уведомяват за възникнало съмнение, като вътрешните процедури за уведомяване трябва да включват: необходимите стъпки за уведомяване на съмнения от персонала; времевите рамки за ескалация на съмнителни трансакции от момента на първо идентифициране на подозрителна трансакция до момента, в който е ескалирано; потвърждение за необходимостта от уведомяване на компетентния орган за възникналото съмнение.

7.2.7. Независими контроли на дейността по превенцията от ИП/ФТ

Независим контрол на дейността се извършват от вътрешния одит или външни одитори. Резултатите от техните констатации, следва да подлежат на допълнителен анализ и предприемане на действия.

7.2.8. Обучение на служителите от различните структурни звена, включително и звеното за превенция от ИП/ФТ

Банките трябва да гарантират, че всички служители, висшето ръководство, агенти и външни изпълнители за банката са наясно с рисковете от ИП/ФТ, свързани с дейността, приложимото законодателство и техните задължения и отговорности по законодателството.

Трябва да се осигури подходящо обучение, което да е съобразено с ресурсите, характера, мащаба и сложността на бизнеса на банката. Обучението трябва да е пропорционално на нивото на риска от ИП/ФТ. Банките трябва да осигурят обучение за

превенция на ИП/ФТ, което е индивидуализирано за изпълняваната роля от съответния служител и съгласно специфичните нужди, идентифицирани като ИП/ФТ риск за конкретната банка.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение № 1 - Примерен подход за оценка на риска

1. Идентифициране и оценка на присъщия риск

За идентифициране на присъщите ИП/ФТ рискове могат да се приложат различни подходи, като например: организиране на структурирани работни срещи (на различни нива в банката) с колективно обсъждане на рисковете и техните нива; самооценка от звената в банката, на база определените рискове да се извърши точкуването им или определяне на нивата им. Определяне на тегла за всеки отделен фактор и в следствие на категорията, в зависимост от спецификата на банката, обема на извършваната дейност, брой на клиенти, трансакции, сделки или други критерии. Следва да се разработи методология, която да е последователна и ясно разбираема за определяне на нивата на риска по отделните категории.

Методи за изчисляване на стойността на присъщия риск на факторите, могат да бъдат един от следните неограничено изброени, например:

- задава се ниво на риска (напр. от 1 до 3) за всеки един фактор (в рамките на разглежданата категория) и се изчислява средно аритметична стойност за нивото на присъщия риск на съответната категория;
- определят се относителни дялове на факторите в рамките на разглежданата категория, оценяват се факторите и на база на претеглянето им се определя нивото на присъщия риск на съответния фактор;
- други подходи - използване на статистически методи за определяне на нива на факторите и други.

На база на предварително определени нива за присъщия риск по категории (например: висок, умерен, нисък) се определя риска. Всеки рисков фактор трябва да бъде оценен, след което оценката следва да бъде обобщена за цялата рискова категория (клиент, продукт и услуга, механизми за доставка и географски риск). Определянето на нивото на присъщия риск за рисковите категории следва да бъде финализирано с определяне на обща оценка на присъщия риск на съответната кредитната институция.

Добра практика е когато оценката на риска позволява да бъдат отделно идентифицирани и оценени рисковете от ИП и рисковете от ФТ.

На този етап, присъщият риск от ИП/ФТ се разглежда отделно от смекчаващите мерки, като се оценява всяка рискова категория.

В обхвата на присъщия риск се включва и рискът от разпространение на оръжия за масово унищожение¹³, като банките могат да използват Насоките на FATF за оценка и смекчаване на риска от финансиране на разпространението на оръжие за масово унищожение¹⁴.

При извършване на проверка на собствената оценка на риска на кредитните институции, очакванията на контролните органи по ЗМИП са свързани с предоставяне на информация за оценката на присъщия риска за всеки един рисков фактор по рисковите категории.

¹³ Виж пар. 2.13 от Насоките на ЕБО за рисковите фактори от ИП/ФТ, например.

¹⁴Guidance on proliferation financing risk assessment and mitigation (<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-Proliferation-Financing-Risk-Assessment-Mitigation.pdf>)

2. Оценка на смекчаващите мерки

След като присъщите рискове бъдат идентифицирани и оценени, трябва да се направи оценка на смекчаващите мерки. Оценката на смекчаващите мерки може да се извърши посредством самооценка на ефективността на контролите, в институцията, ефективността и приложението на правилата и процедурите, управленския контрол и отчетността към ръководството и други. Самооценката може да се извърши от:

- съответните бизнес звена, като се отразят и резултати от извършени одити и проверки на контролите, оценките на качеството извършени в кредитната институция, както и от проверки извършени от контролни органи, или
- от звеното, отговорно за превенцията от ИП/ФТ, като отговори на въпроси, доколко ефективно се прилагат, или са налице пропуски при смекчаващите мерки.

Подходите, които могат да бъдат използвани при оценката на смекчаващите мерки следва да бъдат определени от банката и могат да бъдат различни, например: ползване на рейтингова скала за определяне на нивото на смекчаващите мерки или въз основа на качествена оценка, например: задоволително ниво, има нужда от подобрене, недостатъчно ниво.

При извършване на проверка на собствената оценка на риска на кредитните институции, очакванията на контролните органи по ЗМИП са свързани с предоставяне на информация за оценката на ефективността на всяка една от смекчаващите мерки, приложени за ограничаване на риска от ИП/ФТ.

3. Остатъчен риск

Остатъчният риск е в резултат на определяне на нивото на присъщия риск на кредитната институция и оценка на смекчаващите мерки – ефективност на контролите - и показва дали рисковете от ИП/ФТ се управляват адекватно. При оценката на остатъчния риск е необходимо ясно да бъде описано как банката е достигнала до неговото ниво чрез отчитане на нивото на присъщи риск и ефективността на смекчаващите мерки. Например, дали „средно“ ниво на остатъчния риск е в резултат на комбинация от високо ниво на присъщия риск и задоволително ниво на ефективност на смекчаващите фактори, или е в резултат на умерено ниво на присъщи риск и смекчаващи фактори, които имат нужда от подобрене.

След определяне на остатъчния ИП/ФТ риск се извършва преценка за нивото му и, ако е приемлив, съгласно нейния рисков апетит, за кредитната институция не се предприемат допълнителни мерки за ограничаването му. В случай че има необходимост рискът да бъде ограничен, се:

- въвеждат допълнителни контроли или се предприемат действия за повишаване на тяхната ефективност;
- ползва капацитета на трета страна, например консултантски услуги (това позволява достъп до допълнителен ресурс, опит и други);
- взема решение за прекратяване на дадена дейност (избягване на риска), при невъзможността за управлението му.

При идентифицирани пропуски или недостатъци в контролната среда, се предприемат допълнителни действия за подобряване на смекчаващите мерки, например:

- идентифициране на пропуски или възможности за подобрене в политиките, процедурите и процесите в областта на борбата с ИП/ФТ;
- вземане на обосновани решения от ръководството относно: рисковия апетит на институцията; прилагането на контроли и тяхната ефективност, разпределение на ресурсите, разходите за технологии;
- подпомагане ръководството при изграждането на структурата на бизнес единици или внедряване на нови продукти и услуги, ползване на нови механизми за доставка;
- разработване на стратегии за намаляване на риска, включително приложими вътрешни контроли и следователно по-ниски нива на остатъчен риск или мерки за ограничаване на присъщия риск;
- гарантиране, че висшето ръководство е информирано за основните рискове, пропуски в контрола и насочва къде трябва да бъдат приложени усилия за ограничаване на риска.

Решенията за предприетите действия на база определения остатъчен риск следва да бъдат взети от ръководството на кредитната институция. Независимо дали се извършва прехвърляне на риска, предприемане на или въздържане от допълнителни контролни действия, крайната отговорност винаги е на ръководството на банката. Преустановяването на определена дейност следва да бъде добре премислено, като се прецени дали рискът за институцията е голям и не подлежи на допълнителни мерки за неговото ограничаване, възможно ли е банката да прекрати определена дейност или да спре продукт, механизъм за доставка, и дали последиците от продължаване на тази дейност няма да доведат до висок операционен, репутационен, правен или друг риск за банката. Следва да се вземе предвид и становището на ЕБО във връзка с de-risking¹⁵.

Банките следва да изберат най-подходящия начин за категоризиране на риска. Това ще зависи от естеството и размера на дейността ѝ, както и видовете риск, свързан с ИП/ФТ, на които банката е изложена. Възможно е рискът да бъде категоризиран като висок, среден и нисък, но са възможни и други категоризации.

Освен категоризиране на нивото на риска за банката, като цяло, тя следва да категоризира и нивото на риска на своите бизнес линии¹⁶.

При оценка на остатъчния риск следва да се има предвид, че:

- наличието на ефективни смекчаващи мерки може да доведе до по-нисък остатъчен риск;
- при наличие на висок присъщ риск, смекчаващите фактори не могат да доведат до ниска оценка на остатъчния риск;
- остатъчният риск може да бъде ограничен чрез намаляване на присъщия риск или чрез подобряване на ефективността на смекчаващите мерки.

Нивото на остатъчния риск за банката се определя чрез съпоставяне на оценката на присъщия риск и оценката на ефективността на смекчаващите. Често използвани начини за изчислението на нивото на остатъчния риск са:

¹⁵ Opinion of the European Banking Authority on 'de-risking' - https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2022/Opinion%20on%20de-risking%20%28EBA-Op-2022-01%29/1025705/EBA%20Opinion%20and%20annexed%20report%20on%20de-risking.pdf

¹⁶ Съгласно пар. 3.9 от Насоките на ЕБО за рисковите фактори от ИП/ФТ.

- аритметична операция, използвайки числени стойности за нивата на присъщ риск и ефективност на смекчаващите мерки (например, изваждане на стойността, обозначаваща нивото на присъщия риск от тази, която обозначава нивото на ефективността на смекчаващите мерки) и интерпретиране на резултатите в съответствие с предварително зададена рейтингова скала;
- комбинирането на аритметична операция и особени правила (например, въведено е правило, че нивото на остатъчния риск не може да бъде под определено ниво, ако оценката на ефективността на някои от контролите е незадоволителна);
- използването на матрица (примерна матрица е посочена по-долу).

Ниво на ефективност на смекчаващите фактори (контроли)	Задоволително ниво	Има нужда от подобрение	Недостатъчно ниво
Ниво на присъщ риск (оценка на основа на въздействие и вероятност на възникване)			
Висок	2		
Умерен	1	2	
Нисък	1	1	2

Където: 1- нисък остатъчен риск; 2 – умерен остатъчен риск; 3- висок остатъчен риск.

4. Отчитане и съобщаване на резултатите

За резултатите от оценката на риска от ИП/ФТ трябва да бъдат информирани ръководството, заинтересованите страни и бизнес звената, вътрешния одит. Данните за риска трябва да бъдат ползвани за определяне на рисковете на всеки един от факторите: продукти, услуги, механизми за доставка или географски риск, като тяхното разпределение и по бизнес звена. може да покаже слаби места и необходимост от подобряване на контролите или въвеждане на нови такива.

Приложение № 2 - Примерна неизчерпателна категоризация на рискови фактори

1. Клиент и действителен собственик на клиента

Рискова категория	Рейтинг
Юридически лица, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим	
Клиенти, действителни собственици на клиенти, които са регистрирани, пребивават, установени са или извършват стопанската си дейност във високорискови трети държави	
Стопанската дейност на клиента – сектори с висок риск	
Клиентът попада ли в обхвата на чл. 36 от ЗМИП - местни лица, от ЕС/ЕИП или трети държави или е свързано с ВПЛ лице	
Клиенти със сложна организационна структура или чести промени в структурата и формата на контрол	
Лица, включени в санкционни или ограничителни списъци, както и такива, подлежащи на разследване	
Клиенти, за които са подадени уведомления по чл. 72 от ЗМИП или чл. 9 от ЗМФТ	
Клиенти с блокирани активи – санкционни списъци	
Видове продукти, които клиентът използва	
Ползвани агенти или трети лица, на които банката е възложила дейност (outsourcing)	
Кореспонденти – респонденти	
Финансови институции	

2. Продукти, услуги, сделки и операции

Рискова категория	Рейтинг
Текущи сметки	
Дебитни карти	
Търговско финансиране	
Кредити	
Депозити	
Дебитни, кредитни карти	
Частно банкиране	
Инвестиционно посредничество	
Доверително управление на средства	
Сложност на продуктите/услугите	
Стойност на продуктите/услугите (напр. предполагат сделки на висока стойност)	
Нови продукти или услуги (вкл. ползване на нови технологии, криптовалута и др.)	
Други	

3. Механизми за доставка, използвани за продуктите, услугите, сделките или операциите

Рискова категория	Рейтинг
Клиенти с неприсъствено установени делови взаимоотношения	
Клиенти, ползващи електронно банкиране	
Ползване на посредници/агенти при встъпване в взаимоотношения с клиенти	

4. Държави и географски зони

Рискова категория	Рейтинг
Географско местоположение на банката, клоновете и дъщерните ѝ дружества – държави от ЕС/ЕИП, държави извън ЕС/ЕИП, високорискови държави	
Географско местоположение на клиентите - държави от ЕС/ЕИП, държави извън ЕС/ЕИП, високорискови държави, държави с преференциален данъчен режим	
Операции от/към – държави от ЕС/ЕИП, държави извън ЕС/ЕИП, високорискови държави, държави с преференциален данъчен режим	
Риск от клиенти, регистрирани или извършващи операции от/към юрисдикции, свързани с повишен риск от финансиране на тероризъм	

Приложение № 3 - Примерни мерки, смекчаващи риска от ИП/ФТ

Видове смекчаващи мерки	Наличие и пълнота	Ефективност	Рейтинг
Правила и процедури			
КУС процедури			
Мониторинг и контрол			
Корпоративно управление и ангажираност на ръководството в ИП/ФТ процеса			
Отчетност към ръководството на банката			
Звеното за превенция от ИП/ФТ, включително неговата организация и независимост			
Съхранение на информацията и проследимост на проверките			
Установяване и докладване на съмнения за ИП/ФТ			
Независими контроли на дейността по превенция от ИП/ФТ			
Обучение на служителите в различните структурни звена, вкл. звеното за превенция от ИП/ФТ			
Други контроли			

